

«ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΝ ΜΑΘΗΜΑ»

του Γ.Α.Μαγκάκη

Περίπου πριν από μια ώρα από την εκφώνηση του μαθήματος στις 2/2/1969, είχε γνωστοποιηθεί στον Γ.Α.Μαγκάκη, η απόλυσή του. Το κείμενο που ακολουθεί είναι η περίληψη που έγραψε ο ίδιος μετά το τέλος του μαθήματος και κυκλοφόρησε ύστερα από λίγες μέρες και δημοσιεύτηκε στο εξωτερικό.

Εγώ ήρθα σε επαφή με το κείμενο πολύ αργότερα, και συγκεκριμένα το φθινόπωρο του 1976, μετά την ίδρυση της «Πρωτοβουλίας για Δημοκρατία και Σοσιαλισμό»

Αγαπητοί μου μαθηταί,

Σκοπός των πανεπιστημιακών παραδόσεων δεν είναι μόνον να σας εισαγάγουν εις το δόγμα του Δικαίου και να σας μεταδώσουν απλώς μίαν ειδικήν συλλογιστικήν.

Σκοπός των είναι προπαντός να σας καταστήσουν σαφές το πνεύμα και την ουσίαν του Δικαίου. Εις τας μέχρι τούδε συναντήσεις μας εις αυτό ακριβώς το πνεύμα του Δικαίου προσεπάθησα να σας εισαγάγω.

Σήμερον ας επανέλθωμε εις αυτό το πνεύμα, ας ασχοληθούμε μόνον με αυτό και ας τονίσουμε διά μίαν ακόμα φοράν αυτό το οποίον είναι το πλέον θεμελιώδες.

Το Δίκαιον δεν είναι ένας οποιοσδήποτε εξαναγκαστικός κανών ρυθμίζων την συμβίωσιν των ανθρώπων. Αν ήτο μόνον αυτό καθ' ουδέν θα διέφερε από τους κανόνας οι οποίοι διέπουν ωρισμένας κοινωνίας του ζωικού βασιλείου. Δεν θα διέφερε π.χ. από την κοινωνίαν των μελισσών ή των μυρμηγκων. Εκείνο το οποίον είναι το χαρακτηριστικόν γνώρισμα του Δικαίου, η πεμπτουσία του, είναι ο προσανατολισμός του προς τας αξίας.

Μόνον δι' αυτού του προσανατολισμού το Δίκαιον καθίσταται κατάκτησις του πολιτισμού και δικαιώνεται ηθικώς.

Η βασική Δε αξία προς την οποίαν είναι προσανατολισμένο το Δίκαιον ως θεσμός πολιτισμού είναι η ελευθερία.

Τούτο αποδεικνύεται προπαντός από την ιστορίαν.

Η ιστορία των ανθρώπων δεν είναι παρά μία πορεία οδύνης και αγώνος δια την κατάκτησιν της ελευθερίας και δια την εξασφάλισιν και την κατοχύρωσίν της διά του Δικαίου.

Μία είναι η μεγάλη αλήθεια εις το πλαίσιον της επιστήμης μας, ότι το Δίκαιον αποκτά το ηθικόν του περιεχόμενον, καθίσταται δηλαδή ηθική αξία, μόνον εφόσον αποβλέπει εις το να διασφαλίση την ελευθερίαν εις τους ανθρώπους.

Άλλως το Δίκαιον, άνευ δηλαδή αυτού του προσανατολισμού, καθίσταται μέσον καταπίεσεως εις τας χείρας του ισχυρού, προς εξασφάλισιν της κυριαρχίας του.

Προς την αξίαν της ελευθερίας πρέπει όμως να είναι προσανατολισμένος και ο νομικός και ως επιστήμων και ως άνθρωπος. Διότι άλλως καθίσταται άνας απλούς τεχνικός, γνώστης δηλαδή της τεχνικής απλώς του Δικαίου, ο οποίος διατρέχει τον κίνδυνον να γίνει ταπεινός υπηρέτης του ισχυρού.

Την ανάγκην αυτού του προσανατολισμού προσεπάθησα εις την μέχρι τούδε σειράν των μαθημάτων να σας καταστήσω σαφή.

Αυτό ήτο και το βαθύτερον νόημα και η βαθυτέρα επιδίωξις αυτών των μαθημάτων.

Πρέπει σήμερον να σας το τονίσω. Διότι το σημερινόν μάθημα είναι το αποχαιρετιστήριον. Μετά βαθυτάτης λύπης μου είμαι υποχρεωμένος να σας αφήσω.

Αλλά ο χωρισμός αυτός είναι το τίμημα της συνέπειας προς τας αξίας τας οποίας εσεβάσθην εις όλην μου την ζωήν.

Και είναι το τίμημα της επιδιώξεως να κρατήσω και εγώ την έδραν αυτήν βήμα ελευθέρας σκέψεως.

Αι έδραι του Πανεπιστημίου μας έχουν μακράν παράδοσιν. Αξιόλογοι άνδρες τας ετίμησαν εις χαλεπούς χρόνους με τον αγώνα των να τας κρατήσουν βήμα ελεύθερον. Θα ήτο τρομερόν αν η έδρα αυτή εις τας ασθενείς μου χείρας εταπεινούτο.

Από την σειράν των συναντήσεών μας εύχομαι και ελπίζω να παραμείνη εις το πνεύμα μας ο προσανατολισμός προς την ελευθερίαν.

Αυτόν τον προσανατολισμόν, τον τον οποίον οφείλομεν να λάβωμεν ως νομικοί, οφείλομεν να λάβωμεν και ως Έλληνες.

Διότι η Ελλάς δεν είναι απλώς μια γεωγραφική έννοια. Είναι προπαντός ιδέα ταυτιζόμενη με την ιδέαν της ελευθερίας.

Ας αναλογισθούμεν λοιπόν αυτήν την ώραν τους λόγους του ποιητού μας και με αυτούς ας αποχαιρετισθώμεν:

«Θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία»